

nité podoby, ačkoliv předmět má pouze jedinou? Vidíme to u chleba, který jíme: je to jen chléb, ale naše požití jej převrací v kosti, krev, tělo, vlasy a nehty:

*Ut cibus, in membra atque artus cum dabitur omnes,
disperti atque aliam naturam sufficit ex se.*⁹³

Šáva, kterou saje kořen stromu, se mění v kmen, list i plod. A vzduch, ačkoliv jeden a tyž, rozrůžňuje se použitím trubky na tisícere zvuky: přám se znovu, jsou-li to naše smysly, které podobně zpracovávají tyto předměty do rozmanitých kvalít, nebo tyto kvality mají už předměty samé? A jaký závěr můžeme při podobné pochybnosti činit o jejich pravé podstatě? A mimoto - vzhledem k tomu, že náhodné okolnosti, nemoci, snění nebo spánek nám ukazují věci jinak, než jak se tyto jeví zdravým, rozumným a bdícím -, není pak pravděpodobné, že také naše náležitě rozpoložení a naše přirozená míra v sobě obsahují něco, čím věcem propůjčují určitou bytnost, čím je uvádějí ve vztah k své povaze a čím si je podle sebe upravují, jako si je podle sebe upravují i stravy nespořádané? Není snad naše zdraví stejně způsobitě propůjčovat jim svou tvářnost jako naše nemoc? Proč by umětenost neměla mít nějakou k sobě poměrnou formu věci, jako ji má výstřednost, a proč by jim neměla podobně vřiskovat svůj charakter? Znechucený pomlouvá jalovost vína, zdravý vychvaluje jeho chuťnost, žízňivý vynáší jeho lahodu.

Nuže, jestliže si naše rozpoložení takto věci podle sebe upravuje a podle sebe je proměňuje, nevíme již, jaké jsou věci ve skutečnosti: vždyť se k nám žádá nedostává léč prostřednictvím smyslu, tedy zfalšována a porušena. Když jsou kružidlo, úhelnice a pravítko pokážené, všechny úměry, které jimi získáváme, všechny stavby, které podle jejich míry zbudujeme, jsou nutně rovněž nedokonalé a chybné. Nespolehlivost našich smyslů činí nespolehlivým všechno, co zplodí:

*Denique ut in fabrica, si prava est regula prima,
normaque si fallax rectis regionibus exit
et libella aliqua si ex parte claudicat hilum,
omnia mendose fieri atque obsipa necessum est*

*prava, cubantia, prona, supina atque absona tecta,
iam ruere ut quaedam videantur velle manantque
prodita iudicis fallacibus omnia primis.
Hic igitur ratio tibi rerum prava necesse est
falsaque sit, falsis quaecumque a sensibus orta est.*⁹⁴

A ostaně kdo o těchto rozdllech bude schopen rozhodovat? Jako říkáme ve svých náboženských svárech, že bychom potřebovali soudce, jenž by nepatřil ani k jedné, ani k druhé straně, nezaujatého a bez stranické vášně, což ovšem mezi křesťany není možné, stejně je tomu i zde: je-li totiž starý, nemůže rozhodovat o stanovisku staří, neboť je ve sporu sám stranou; rovněž je-li mladý, právě tak, je-li zdravý; podobně, je-li nemocný, spl-li nebo bdí-li. Potřebovali bychom někoho, kdo je prost všech těchto kvalit, aby bez zaujatého soudu posoudil tato tvrzení, jako by se ho netykala: potrebovali bychom zkrátka v té věci soudce takového, který není.

Abychom mohli rozhodnout o pravděpodobných zdánkách, která si o věcech urváíme, potrebovali bychom nástroj, jímž bychom soudili; bychom si ověřili tento nástroj, potrebovali bychom důkaz; bychom si ověřili planost toho důkazu, musili bychom mít nějaký nástroj či prostředek: a jsme na kolotoči. Ježto náš spor nemohou ukončit smysly, neboť jsou samy plny nejistoty, musí to učinit rozum; ale žádný rozumový důvod nelze pevně stanovit leč jiným důvodem rozumu: a tak couváme až do nekonečna. Naše pojmání se nemoctuje cizích předmětů přímno, nybž se to děje prostřednictvím smyslů; a smysly neobsahují dorýcný předmět, nybž pouze účinky předmětu na ně samé; a tudíž zdání, které jsme o předmětu pojali, není skutečností tohoto předmětu, nybž pouze skutečností účinku, jemuž smysly trpně podlehly, a tento trpný účinek a předmět sám jsou dvě různé věci: následkem toho, kdo soudí podle zdání, soudí podle něčeho jiného než podle věci. A nic neplatí říkat, že svými trpnými účinky smysly dodávají duši povahu cizích věcí podobensvím, neboť jakpak se duše a rozum mohou o této podobnosti předsvědčit, když přímého styku s věcmi nejsou samy sebou schopny? Zrovna tak ten, kdo Sokrata nezna, nemůže tvrdit, vidí-li jeho podobiznu, že se Sokratovi podobá. A kdyby přece jen chtěl někdo